

ئاستەكانى بىينىن لەنمايشى "مەرگ و كچ" دا

كامەران سوبجان

تىكىست لە بەرھەمە كانىيىدا شانۆيىھە كان لە پلەيەكى نزىدaiيە يان هىچ ئەرزشىيىكى نىيە.. ئەم تەسىنیف كارىھ بۆ بەرھەمە نمايشىيىكى شانۆيى يە كە لە يادھ وەرىيىماندا بەشىيىكى داگىركردوھ ئەو نمايشەش شانۆگەرى "مەرگ و كچ" دەكەبەرھەمى "تىپى شانۆي ئارارات" دەسويىد، و ماوھى سى پۇز لە سلىمانى نمايش كرا شانۆيىھەكەش دەقى نوسەرى ئەمەرىكاي لاتىن "ئارىيىل دۇرفمان" چىللەي يە، ئەم بەرھەمە وەركىرەن وەرهىنەنانى فازل جاف و نواندىنى "تەلارھيرانى، مەريوان كەمال، عادل عەبدوللا" ئەم نمايشە لە سكىچى گشتىدا ھەول ئەدات ئەوگەرتانە بخاتە پۇو كە كۆمەلگە لەپاش ھەمو گۆپانەسياسىيەكان پۇبەپۇي دەبىتەوە بەتايبەتىش گۆپىنى پىشىمە دىكتاتورىيەكان وەينانە كايەي سىستەمېكى جىاوازو مۇدىرنى وا كەتەواو

پروفسەي بىينىن لەكارى ھونەرىيىدا پروفسەيەكى بەربلاوو بەرفراوانە، بەجۈرۈك بىنەماكانى بىينىن دەبىتە بىنكەيەكى بەرفراوان وزۇرجارىش ئەم ئاستە خالى يەكەم و بىنەپەتنى سەركەوتن و قولى بەرھەمەكەپىشان ئەدات، لەم خالەوە يەكەم بەرىيەكەوتنى نىيان بەرھەمى ھونەرىيى و بەرھەمى ئەدبى وەدرەدەكەۋىت و بىنەنېش لە يەكەمياندا بەھۆى پەگەزە ھونەرىيەكانە وەيەولەدەمېشياندا ئاستى بىينىن لە بونى " زمانى تىكىست و تەكニك و گرىچەن و كارەكتەرە رو چەند پەگەزىكى تردايە" ھەمېشە پەيوەندى ئەدەب و ھونەر لە سەر ئەم بىنەماو پەگەزانە دادەمەززىت بەتايبەتىش لە سەر ئاستى بەرھەمى پىالىزمانە ھونەر كە تىكىست و تىكىستى ئەدبى بىنەمايەكى سەرەكى ھونەرى شانۆي پىالىزمىي، ئەمە بەپىچەوانە بەرھەمى چەند دەرهىنەرە رو بىريارىكى ھاوجەرخ كە

پیچهوانی دیکتاتوری بیت کهنه ویش سیسته می ئازادی و حوكمی یاسایه، ئەم چیزکه چیزکی کۆمەلگەکەی "دۆرفمان" ئىنسەرمان بۆدەگیپیتەوە کە ولاتى شىلى يەو يەكىكە له ولاتەكانى ئەمەرىكاي لاتين، ئەوبارودۇخەي كەله تىكىستى "مەرك و كچ" داھەيە بارودۇخىكى كۆمەلایەتى كۆمەلگەيەكى جودايە له كۆمەلگەي ئىمە بهلام بەبىنېنى نمايشەكە واهەست دەكەين نوسەرى ئەم شانۇنامەيە له ولاتى ئىمەدا زياوه، چونكە پوداوهكانى نىۋ ئەم نمايشە له پوداوهكانى ئەم چەندسالى كۆمەلگەي ئىمە دەچىت، ئەمەش لەئەدبىياتى شانۇيىدا بە "ئىستاندىن وئىراندىن" ناودەبرىت، كەزۇرگىرنگە بۆدەرەيىنەر كە بتوانىت لەھەلبىزىاردىنى تىكىستدا باپەتىك هەلبىزىريت لهو چىركە كە كۆمەلگەي پىيدادەگۈزەرېت نزىك بىت، ئەمەش وىناكىرىدىنى نوسەرە بۆكىشەيەك كە لهەمو سەرەم وشويىن وقۇناغىكىدا ئەم گرفتانە دوبارە دەبنەوە ..

ئاستى بىنۇن لەم نمايشەدا ئىمە دابەشمانىكىرىدوھ بۇ چەند ئاست و رەگەزىك كەھەرىيەكەيان بە پىيى ئەولەيلاتى له نمايشەكەدا لەسەرى ئەدۇيىن ...

ئاستى يەكم:

چىزكى شانۇنامە كە

گەرچى چىزكى ئەم شانۇنامەيە وەك ئاماشەمان پىيدا باس له پوداوهكانى كۆمەلگەيەكى تىرىدەكت كە له زۇرئاستەوە له كۆمەلگەي ئىمە دورە تەنها لهو ئاستەدا نەبىت كە پوداوهكان بەشىۋازىكى ترو بە پويەكى تر لىرەش دوبارەدەبنەو، رەنگە ئەمە خالى هاوبەشى كۆمەلگەي

دا بهوشیوه چیزکه که داریزابوو، جگه له وش
دەرھینەر بە تەکنیکی ھونھری زیاتر ئەم پەگەزەی
چۈركىدۇبىوه كە كۆي گشتى شانۇنامەكە
كىيشهيەك بۇو بەلام نەك تەنها كىيشهي خىزانىك
بەلكو كىيشهي سەرجەم مروقايەتى ..

ئاستى دوھم:
"دەرھینان"

دوھم پەگەز لەكارى شانۇيىدا كە بەرىيەنەر دەكەۋىت
پەگەزى سەرەكىيە لە نمايشدا دەرھینەر، بە جۇرىك
ئەو كەيەنەرى سەرەجەم فەلسەفە و تىپوانىنىنى
نوسەرە بۇيىنەر، ئەوھى لەم نمايشەدا زۇربېپۇنى
دىارە فەلسەفەي دەرھینانە، زۇرچار ئىمە شاكارىك
دەخويىنەنە و پاش بىيىن نازانىن لەم شاكارەدا
دەرھینەنەر چىيمان پىيەلەيت، بە تايىپەتىش
لە بەرھەمەكانى شكىسىپىدا ئەم گرفتە زۇر
دۇبارەدەيىتەوە، چونكە گرىي و مەلمانىي كارەكتەرە كان
پۇن و ئاشكرايە دەرھینەر لەگەل خويىندە وەو
دەرھینانىدا توشى گرفت دەيىت ئەمۇيش لە بەرەدەم
فەلسەفە و تىپوانىنى خۇي بوشكىسىپىن،
بۇئەوتىكىستەي كەدەيە وىت نمايشى بىكەت، بەلام لەم
شانۇنامەدا پىيچەوانە ئەم حالەتە دەبىنرا كە
دەرھینەر لەپال تەرەكىرنى بابەتكەيدا هەولىدابوو
كۈنچاندىك بىكەت لە تەك چىزكى شانۇنامەكە و
چىزكى زيانى كۆمەلگەكەي، چونكە ئەم بىيىن و ئىش
پىكىرنە دەستەوازەيەكى دىاري شانۇيە
كە دەلىت "شانۇ كورى سەرەدەمەكەي خويەتى"
دەرھینەر زۇركارى لە سەر ئەم حالەتە كەردوو بە تايىپەتى
لە داپشتەنەوەي ھونھرېيىدا، كە ئەمۇيش لە وستايىلە
نۇيىھى دەرھیناندا كە نمايشىك خالى نەبىت لەھېيچ
كام لە بەگەزەكانى وەك دىكۇر، مۇزىك، جىل
وبەرگ، دەنگ، ستايىلى تايىپەتى دەرھينان.

توانى ئەو گرفت و كىيشه سىاسىيانەي دەردەخات
كە ھەريەك لە "پاولينا سالاس و ثىيىسكۈيار" وەك
خىزانىك و دواتر لەپارتە سىاسىيەكە ياندا بوبەپۇى
دەبنەوە، ھەرچەند ناكىرىت لە چىزكى ئەم
نمايشەشدا چ وەك چىزكىيەكى جەبرى پوت چ وەك
بەرھەمېك كە بىيىومانە ئاستى بىيىن و فەلسەفەي
سىاسىي و مەلمانىي سىاسىيەكان فەراموشىكەين
، بە تايىپەتىش لەو ھاتنە ناوهەدە كە "د. بۇيىرتۇمىراندا" بۇناو چىزكى نمايشەكە ئىدى
ھەپەمى پوداواو كىيشه و فەلسەفەي
چىزكى كە دەگۈپىت، پىيم وايە جواترىن پەگەزى
ھونھرەيى لە تىكىستى ئەم شانۇيىدا لە وەدا خۇي
دەبىنېتەوە كە نوسەر بە تەکنیكىك چىزكە كەمان
بۆدەگىپىتەوە دوربىت لە بىزازى و مەلەل، ئەم خالە
ديارترىن بىنەماي دەقى شانۇيە، چونكە يەك چركە
لە بىزازبون لە نمايشدا و امان لىيەدەكەت كە نە توانىن
لە كۆي پوداواو چىزكى ئەو نمايشە چىزبىيىن
، ئەمە پىيچەوانە بەرھەمە ئەدەبىيەكان كەرەنگە
لەھەر حالەتىكىدابىت بتوانىت بگەپرىتەوە سەرى
وبەرە وامبىت لەگەل پوداواه كانىدا، خالىيەكى تريش
كە شانۇ جىيادە كاتەوە لەھەمو ھونھرە كانى تر ئەوھى
كە پوداواو حالەت و دىمەنەكان لە شانۇدا
زۇربەخىرايى گوزەر دەكەن، لىرەش لە "مەرگ و كچ"

گهر لەسەرمۆزىك قىسىمەن كەزۆرچار لەكارى
ھەندى دەرهىنەردا مۆزىك ھۆكارىيکى گۇزارشتىكارى
دەرهىنەر يوھ بۇ شانۇنامەيەك بەلام لېرە بە
پىچەوانەوە مۆزىك بەشىيىكى سەرەتكىيە لە
پوداوهەكان بەتايىبەتىش ئەو مۆزىكە "شۆپەرت"
كە گرىيىكى گەورە دەقەكەيەو دەرهىنەر يىش وەك
پەگەزىك لە پەگەزەكانى شانۇ جارىيىكى تر كارى
لەسەرەكتۈۋەن و بەردىۋام بەدارپاشتنەوەي
ھونەريي پەيوەندى دروسكىدوھ لەنیوان مۆزىكە كەي
شۆپەرت لای د. رۆپپەرتۇ میرانداو مۆزىكە كەي
نمایش لە ئىسلوبى دەرهىنەنانى دەرهىنەردا، ئەمە
جەڭلەوەي ھەولىداوه شىۋازىكى نۇيى بەدقۇزىتەوەلە
مامەڭلەكىدن لەتەك پەگەزەكانى ترى شانۇ
بەتايىبەتىش پەگەزى دەرهىنەن و تىكىست و
سینوگرافياو دىكۆر...

ھەرچەندە ئەم شىۋازە لەكاركىرن لای ئىمە بە
كارى واقىعى ناوزەند دەكىرىت بەلام من پىيم وايد
دەكىرىت ئەم كارە راستە چەندىنەمايەكى سەرەكى
كارى واقىعى تىيدايدە بەلام وەك لەدەلىلى
نمایشەكەدا ھاتوھ ئەم شانۇنامەيان بە شانۇ
سياسى - سايكولۆژى ناوبرىدوھ، گەر ئەم ناونانە
تەنها تىكىستەكەو ستايىلى نوسين بىگىتەوە ئەوا من
پىيم وايد بەھەما شىۋازىش دەرهىنەر ھەمان فۇرمى
كاركىرنى بەكارهىناؤھ، بەتايىبەتى كەئەو ھەولى
داوه دەقا و دەق ئەم فەلسەفەيەي "دۇرۇمان" بە
ئىمە بەگەيەنىت ئەمەش بەلگەيەكى دىيە لەسەر ئەو
شىۋازە نويىيەي دەرهىنەر كەلەم نمایشەدا
ھەولىداوه جىبەجىيى بىات...

شىۋازىك لەكارى ھونەرييدا بۇ دەرهىنەر
زۆرگەنگە ئەويش ھىنەنانە ناوهى بىنۇنى بىنەرە
بۇناو كارە شانۇيىكەي، لەم كاتەدا لىينكىكى

بەھىز لەنیوان بىنەرونمايىشدا دروست
دەبىت، بىرمان نەچىت ھىچ ھونەرىك ھىنەدى شانۇ
گەنگى بە پىنگەي بىنەرنەداوه، من لەبىنۇنى
دوجارى ئەم نمایشە ھەستم بەوە كرد دەرهىنەر
زۆئىشى لەسەر ئەم پەگەزە كىدوھ، لە كاتىيىكدا ئەو
لەسەرەتاي نمایشەوە تا كۆتاىيى سى ئەكتەرىبى
وەستان لەدىالوڭدان، بەراستى كەر پلانىكى توكمەو
بەھىزى دەرهىنەرنەبىت بىنەرتوشى بىزازى
دەبىت، دەرهىنەر جەڭلەوەتىكىستە كە
ھەلىبىزىرىدبوو لەگەل واقىعى كۆمەلگەي ئىمە
زۆرنىزىك بۇو، لەھەمانكاتدا لەدواچىركەي
نمایشەكەدا بە بى پىرسى خۆمان ھەمو مانى كرده
بىنەرى ئەدادگايىيەي كەپىياربۇو "پۆبىرەتۇ
میراندا" ي تىا دادگايىي بىرىت، اھو دىمەنەي
كۆتايدا كەمن پىيم وابۇو دانانى ئاوىنە ھىيمايەكى
زۇر بەھىزبۇو بۇگۇزارشتى ئەو دادگايىي، ئەمە
پىچەوانەي ھەمو ئەو مانا سواوانەي كە "ئاوىنە" ي
پى تەوزىف دەكىرىت لە كارى شانۇيىدا، ئەم خالە
زۆرجىيە ئىشىكىرنى ئەندىيىشە دەرهىنەرە
دەرهىنەر كاتىيىك بە پىناسە پەيالىزىمىيەكەي بە
زىيانەوە دروسكەرى دەقى مردوو ناوزەند دەكىرىت
ئەو زىيانەوەيە لەم نمایشەدا لەو چىركەيەي
كۆتايدا بۇو كەدواي زەمەنەنلىكى زۇر لەدىالوڭ و
ما مالانىي نیوان كارەكتەرەكان، بەچەند خولەكىيىكى
كەم دەرهىنەر بى دەنگىيەكى گەورە خولقاند، ئەو
بىدەنگىيە ھۆكارىيىكى بەھىزى سەركەوتى كارە
شانۇيىكەبۇو...

كاتىيىك بىنەر يان پەخنەگىران باس لەميتۇدى
دەرهىنەر يان دەكەن، كە دەرهىنەر يەچى ئاراستەيەك
كاردەكەت، ئەوا لەم نمایشەدا دەرهىنەر بە فۇرمىك
كارىكىردىبوو ئەتونانىن بلىيىن پىچەوانەي زۆرلىك

دكتور فازل جاف

قوزبن وبوشاییه کانی تەختەی شانۆ پرپکاتەوە، ئەكتەر لای ئەم دەرهىننەر بە تواناو لیھاتوییه کانیەوە دەبىت بېیتە پرکەرەوەی هەمو بوشاییه کانی دى، دواتر لای گۆردەن گریك و ئەدۆلە ئاپيا هەرييەكە يان بە جۈرىك لە پىيگەي ئەكتەر ئەدوين بەلام هەردوکيان گرنگى لە بەرچاۋەدەن پىيگەي ئەكتەر، "برتۆلدبىرىخت" گۆپانىيکى گرنگى لە پىيگە توواناي ئەكتەركەر كەپاسەتە و خۇ لە زۇرلايەنەوە پىيچەوانەي ستانسلافسکى بۇو، بەتايبەتىش لە پەيوهندى نىّوان بىينىن لە ئەكتەرەوە بۇكارەكتەر، ديارىتىن جىاوازى لای ستانسلافسکى ئەوه بۇو كەپىويستە ئەكتەر كارەكتەركەي بىناسىت و وەك خۇي بۇلەكەي بەرچەستەبکات، بىنەرلە بىنىنى ئۆتىللۇداھەست بىكەن ئىاگۇ دەبىن لە سەر شانۆ، ھەست بىكەن ئەوه ھاملىيەت بۇئەوان ئەدویت... هەت، بەلام ئەم بىردىزە لای برىخت بە پىيچەوانەوە بۇو ديارىتىن جىاوازىش

لەئىشەكانى پابىردوی بۇو، ئەمەش ئەزمۇنیيکى گەورە بەبىنەر دەگەيەنیت، هەرچەندەلەبىنېنى ئەم نمايشەدا ھەندى بىنەر پېيان وابۇو كەدەرھىننەر كەمتر بەرىبازى "مايرھۆلڈ" كارىكىردى بۇو، بەلام من بۇخۆم پىيم وايە دەرھىننەر بەسۇد وەرگەتن لەو رېبازە ھەولى داوه لە سوچىيکى تەرەوە كارلە مايرھۆلددابکات بەتايبەتىش ناكريت مىتۆدى "مايرھۆلڈ" تەنها لە بىومىكانىيکى جەستەدا كۆبىكەينەوە، چونكە بىومىكانىيکى چەمىكە لە چەندەھا چەمكى كاركىدنى مايرھۆلەبەلام لەم كارەدا تەنها ھەولى ئەوه دراوه بەتىكىست و نواندىن و داپشتىنەوە فۇرمى ھونەرىي دەرھىننان نمايشىك بەرھەم بەھىنرىت لانى كەم بىنەر لە ماوهى نمايشدا بخاتە يېركىدىنەوە لەو چىركە و بۇداوانەي كەلەنمايشدا بۇو دەدەن...

ئاستى سىيەم:

"نواندىن"

نواندىن يەكىكە لە رەگەزە ديارەكانى نمايش كەم دەرھىننەرو بىريارى شانۆي ھەيە گەرنگىيەكى رەھاى بە نواندىن نەدابىت دەرھىننەر خاوهن ستايىلەكانى دونىيا لەتكە جىاوازى بۇچون و تىپرانىننیان بۇ رەگەزەكانى شانۆھەمۇيان لە سەرئەوە كۆكىن كە نواندىن و ئەكتەرلۇتكە و چەقى كاركىدنى ھونەرى شانۆيە، ستانسلافسکى لە كتىبە بەناوبانگەكەيدا "پىيگەياندىنى ئەكتەر" چەندىن رەگەزى بالاو راھىننان و ئەزمۇنكارى و مەشىقى داناوه بۇپىيگەياندىنى ئەكتەر ھەرلە پەروھر دەكرىنى ئەزمۇنى ژيانەوە تا پەروھر دەي يادھوھرى و وىنەكاردىن و بىينىن و.... هەت كروتۆفسكى بانگەشەي شانۆيەكى ئەپسەراكە دەكەت كە تەنها فيگەرى ئەكتەر بتوانىيەت كون و

فهنتازیه‌که‌ی کوتایی نمایش و ههندی کورته دیمه‌نی فلاشباگ له‌کاتی رفاندنی "پاولینا" ، جگله‌فوپمی ئه‌کتهره‌کان دهنگ لای ئه‌م سی ئه‌کتهره تایبەتمەندی خۆی ههبوو به‌تایبەتی لای "مهریوان کەمال، عادل عەبدوللا" که دهنگ تاراده‌یهک تۆنیکی مۆزیکی ههبوو هرچهند ههندی جاروله ههندی حالتدا تۆنی دهنگی "مهریوان کەمال" جوئیک له ساخته‌کاری پیوه‌بوو، که‌رنگه ئه‌وهش تایبەتمەندی کاره‌کتەرەکه خۆی بیت، لیهک دو حالتیشدا عادل عەبدوللا که‌کاره‌کتەری پۇيىرتۇ میراندای بەرجەستەدەکرد حیوارى لەپەچوییه‌و يان فەلەتىك له دىالۇگە کانىدا ههبوو، ئەمە خەلەلیکی دیاري بۇنمایشەکه دروستکرد، کەپیویستە يەکەم ئەكتەر لەکاتی نمایشدا بە ئىستاخايەکى تەواوه‌و نمایش بکات دوھم پیویستە دەرھىنەر ئەو گرفتانە لە کاتى پروقەدا چارەسەربکات، ئەم حالتەش لای تەلار هیرانى هەست پېیدەکرا بەتایبەتی لەيەکەم پۇزى نمایشدا ولەزۇر حالتدا ھەستمان بە تەوه‌تۇر دەکردو ههندی حالتیش لەو سیاقە گشتىيە نمایش دەردىچۇو كەدەرھىنەر ھىلکارى بۈكىشابۇو، لەسىستەمى نوانىندا کارى ھىلکارى زۇرگىنگە کە ئىمەلەم نمایشەدا ھەستمان بەودەکرد سەرجەم جولەو ديمەنەکان لە چوارچىویەکى نەخشە بۇداپىژزادون و هەرجولەو ديمەن و پۇداویک بە مىزانسىنى تایبەتى دانراوه ھەرھەلەيەکى بچوکى ئەو ئەكتەرانە بۇشاپىيەکى لە نوانىندا دروستدەکرد، بەلام دواجار بە هۆی دەولەمەندى پىگە ئىكستەکەو چاودىرى دەرھىنەر توانسى ئەكتەرە نوانىن دەندى لەو ھەلانە چارەسەركان و هەندىيکى تريان لەنمایشەکەدا بىنیمان...

دەبىت بىنەر ھەست بەوە بکات ئەوە ئەكتەرىيکە کە كاره‌كتەرىيک بەرجەستە دەکات، ئەو ئەكتەرە تەنها بۇلى ئەو كاره‌كتەرە دەبىنیت و لەھەمو چىركەيەكىشدا بىنەر ھەست بەو حالتەبکەن، لەگەل چەندىن جىاوازى تردا...

لە نمایش "مەرك و كچ" دا تارادەيەك تىكەلاؤييەك ههبوو لەم حالتانە ديارتىينيان چىرۇكى نمایشەکەبوو كەئىمە بەھۆى ئەو ئەكتەرانەو پىيى ئاشنابوبىن، ئەكتەر باس و گرفتىكى بۇدەكىپەيەنەو كە تارادەيەك لەم قۇناغە گۇپانكارىيە مىلەتكەماندا شتىكى نامۇنىيە، كىشەكانى ئەو كاره‌كتەرانە كىشەيەك بۇن كە رەنگە بەردىوام كاره‌كتەری ئەم ولاتە پرسىاريان لەبارەوە بکات، كىشەي تۆلەكرىنەوەو كىشەي مامەلەكىردىن لەگەل قۇناغى ئازادى پاش ئاوابونى دىكتاتورى و كىشەي سەرەتلىرى ياساو... هەت دەنمایشىيکدا كە ئىمە باسى ئەو بىنین و تىپوانىن و پەگەزانەمان كرد پیویستىش دەکات ھەلۋىستە لەسەر بىنین بۇ رەگەزە نوانىن بکەين كەسەرەكىتىن رەگەزى نمایشە لەدواى دەرھىنەن، ئەوهش جىڭە سەرنجادانە كە "دەرھىنەن و نوانىن" دۇرەگەزەن پەيوەندىيەكى جەدەلى بەھىز لەنیوانىندا ھەيە ئەم دۇرەگەزەش لەشانۇدا سەرمەشقى رەگەزە كانى تىن، ھەلبىززادنى ئەم سى ئەكتەرە لە بۇ فۇرم و فيگەرەو تەمەنەو زۇر لەگەل ئەو تىكستەدا تەبابۇو كە دەيوبىست كىشەيەكى بەھىزمان بۇتەرح بکات، بەتایبەتى ئەو كىشەيە لەپۇ ئاستى جوگرافياو شوينەو سىنورىيکى دىاركراوبۇو كە شوينى رواداھەكان مالەكەي "پاولینا او ئىسکۈيار" بۇو، جگە لەديمەنە